

HOOFDSTUK 7 : DE GESPECIALISEERDE CENTRA VOOR OPVANG EN BEGELEIDING VAN SLACHTOFFERS VAN MENSENHANDEL

7.1 Payoke vzw

7.1.1 Inleiding

Payoke viert in 1998 haar tienjarig bestaan en kan onderwijl terugblikken op heel wat jaren ervaring in de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel. Wij ervaren daarom ook een dringende noodzaak van een degelijke evaluatie van het mensenhandelbeleid in België. Het is voor ons duidelijk dat er heel wat hiaten op het veld vast te stellen zijn. Zopas verscheen er het evaluatieverslag van de bijzondere onderzoekscommissie belast met de evaluatie van de evaluatieverslagen van het Centrum voor gelijkheid van kansen en het Regeringsverslag. Het leek ons een pover resultaat. Sinds de wet op mensenhandel van april 1995 neemt de stroom van slachtoffers almaar toe.

De problematiek mensenhandel vraagt om een multidisciplinaire en gecoördineerde aanpak. We rekenen hier af met een complex fenomeen.

Wat is precies mensenhandel? Waar bepaal je de grens? Welke invloed heeft het Belgische migratiebeleid op de toename van slachtoffers van mensenhandel? Welke rol spelen de landen van herkomst, vooral de situatie van de landen van herkomst, in dit verhaal?

Hoe kan België, of de Europese Gemeenschap, naar deze landen toe een beleid voeren om enige verbetering in de situatie aldaar te brengen?

Het is onmogelijk om deze diepgewortelde scheefgegroeide wereldse verhouding door één enkele wet te veranderen.

7.1.2 Activiteitenverslag

Payoke volgde zo'n 300 dossiers inzake mensenhandel op vanaf het eerste dossier van Sarah (1991) tot heden. In 1997 kwamen er 70 nieuwe dossiers bij. Op 31 december 1997 had Payoke 95 dossiers in begeleiding (gedetailleerde cijfers, zie verder in tabel).

Met 4 fulltime personeelsleden worden deze dossiers opgevolgd. Dit betekent uiteraard een schrijnend tekort om een intensieve begeleiding op de verschillende domeinen uit te bouwen.

Begeleiding

Dikwijls horen we van collega-hulpverleners uit andere organisaties vragen zoals de volgende:

Wat houdt de psycho-sociale hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel precies in?

Welke visie hanteren jullie? Gebruiken jullie een contextuele benadering of werken jullie eerder vanuit een client-centered visie?

Dit zijn allemaal zeer zinnige vragen, waarop we echter vaak het antwoord schuldig moeten blijven. Het is immers niet altijd zo eenvoudig om vanuit de klassieke hulpverleningsmodellen onze cliënten te benaderen.

Hiervoor zijn twee belangrijke redenen. Ten eerste is onze doelgroep zeer heterogeen. De slachtoffers zijn immers afkomstig uit zeer verschillende culturen.

Ten tweede is de persoonlijke voorgeschiedenis vaak ook heel verscheiden. Geen twee slachtoffers van mensenhandel, ook al komen ze beiden uit bijv. de seksindustrie, hebben dezelfde problemen gekend. Elke situatie verschilt sterk. Ook de wijze waarop het slachtoffer het gebeurde ervaart en verwerkt is sterk individueel, zoals trouwens bij elk slachtoffer van een misdrijf.

De hulpverlening zal daarom bij elke individuele vrouw anders verlopen, er worden andere accenten gelegd, er worden andere methodieken gebruikt. Globaal gaan we in drie grote fasen te werk: eerste opvang, oriënteringsfase en het individuele begeleidingsplan.

Eerste opvang

De meeste slachtoffers komen via rijkswacht of politie bij Payoke terecht. Dit gebeurt meestal na een politierazzia. Via een intake-gesprek gaat men na of de vrouwen wel degelijk tot de doelgroep behoren, onmiddellijk hierna kan overgegaan worden tot een opname. In het tweede intake-gesprek dat in het opvanghuis Asmodee volgt trachten we een duidelijker zicht te krijgen op de psycho-sociale situatie van het slachtoffer.

Oriënteringsfase

De daaropvolgende dagen zijn op de eerste plaats voorzien als een rustperiode voor de cliënte. Ze krijgt de tijd om na te denken en krijgt ook een vaste begeleidster toegewezen. Deze laatste zal samen met de cliënte nagaan wat haar toekomstmogelijkheden en verwachtingen zijn. Als de cliënte wenst terug te keren, bereiden we haar administratief, financieel en psychologisch zo goed mogelijk voor. Verder gaan we na of de cliënte een gerechtelijke procedure wenst op te starten tegen haar uitbouter(s). Als de cliënte beslist om klacht neer te leggen, wordt een afspraak gemaakt met het Antwerpse B.O.B. of met de rijkswacht die haar naar Payoke heeft doorverwezen.

Begeleidingsplan

Na de oriënteringsfase gaat de hulpverlener samen met het slachtoffer op zoek naar concrete doelstellingen en scenario's om aan een nieuw toekomstbeeld te werken. Hiervoor wordt een begeleidingsplan opgesteld, aangepast aan de individuele hulpvraag van de cliënte in kwestie. Dit heeft o.m. tot doel om de cliënte te helpen een nieuw zelfbeeld op te bouwen. Haar zelfbeeld is immers vaak ernstig geschonden. Tevens is het er op gericht om de zelfredzaamheid van de cliënte te verhogen.

7.1.3 Evaluatie

Samenwerking met de parketten

Van de 57 klachten die het afgelopen jaar werden neergelegd bij rijkswacht of politie, zijn er nog 47 in vooronderzoek, werden er 5 geseponneerd, 3 klachten hebben geleid tot een veroordeling, 1 klacht wordt op dit ogenblik voor de correctionele rechtbank behandeld en 1 zaak werd doorverwezen naar de arbeidsrechtbank. Verschillende onderzoeken lopen traag. De informatie uit het onderzoek, vooral van de Parketten, stroomt slechts traag door. De opvangcentra en het slachtoffer zelf worden te weinig op de hoogte gehouden van het verloop van de zaak. De uitspraken blijven eerder onbevredigend. De daders krijgen meestal lage straffen. Er is te weinig beleid naar mensenhandel toe, het lijkt geen prioriteit te zijn voor het Parket. Bovendien worden er harde bewijzen gevraagd van de slachtoffers vooraleer het Parket effectief de opdracht geeft aan de rijkswacht om tot onderzoek over te gaan.

Samenwerking met de Gemeentelijke Politie

Met de verschillende politionele diensten verloopt de samenwerking niet altijd optimaal. De gemeentepolitie heeft niet altijd voldoende weet van het bestaan en de werking rond mensenhandel.

De inhoud van de omzendbrief is hen te weinig bekend. Sommige politiekorpsen voeren enkel een anti-illegalen en prostitutiebeleid, waardoor zaken in verband met mensenhandel vaak dreigen verloren te gaan.

Samenwerking met Rijkswacht

De samenwerking met de rijkswacht, BOB cel mensenhandel, verloopt eerder goed. De problematiek van mensenhandel is hen goed bekend. Nochtans worden de slachtoffers verondersteld te vaak aan een koordje te hangen om het onderzoek maximaal te kunnen uitvoeren. De vrouwen moeten ten allen tijden paraat staan voor ondervragingen. Er wordt te weinig rekening gehouden met hun incasseringsvermogen.

Soms hebben we kunnen vaststellen dat de slachtoffers onrealistische vooruitzichten worden voorgoedhouden, om hen zo te overtuigen mee te werken aan het onderzoek.

Samenwerking met de Dienst Vreemdelingenzaken

De samenwerking met de Dienst Vreemdelingenzaken verliep in 1997 naar behoren. Er is een regelmatig overleg over verschillende dossiers. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft een bezoek gebracht aan het opvanghuis, Asmodee, om aldus een reëel beeld te krijgen van de situatie van slachtoffers. Maar de laatste maanden werd in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken het strengere beleid voelbaar. Het wordt almaar moeilijker voor de slachtoffers hun rechten als slachtoffer te laten gelden.

Subsidies

Payoke heeft nog steeds niet voldoende vaste erkenning als organisatie. Een onzekere subsidiëring is geen goede basis voor de continuïteit van de werking. Bovendien is er een blijvend en schrijnend personeelstekort. De overheid kan niet blijven verwachten dat Payoke als maar meer werk en verantwoordelijkheid opneemt zonder voldoende financiële ondersteuning.

Verblijfsdocumenten

De overgang van een Aankomstverklaring naar een Inschrijving in het Vreemdelingenregister blijft een moeilijke stap. Deze stap hangt hoofdzakelijk af van het advies van het Parket dat de klacht onderzoekt. Dat proces verloopt nog steeds zeer traag en heeft tot gevolg dat vele slachtoffers meerdere malen hun Aankomstverklaring slechts voor 2 maanden verlengd krijgen.

De mogelijkheid blijft zo zeer reëel dat zij na 1, 2 zelfs 3 jaar plots toch nog uit het land worden gezet omdat het onderzoek niets opleverde en haar verhaal 'te zwak' bleek. Hun toekomst kunnen zij dus enkel op zeer korte termijn plannen. Wat zal er gebeuren? Blijven ze in België? Worden ze teruggestuurd? Wat doen ze in die periode van onzekerheid? Deze onzekerheid betekent een zeer belangrijk obstakel in de sociaal-psychologische begeleiding van de vrouw in kwestie.

Begeleiding

In het opvanghuis, Asmodee, is er te weinig ruimte voor privacy: een gezamenlijke kamer, keuken, voorraadkast, woonkamer, televisie, wasmachine, telefoon, badkamer, toilet,... enkel het bed is van henzelf.

Slachtoffers van mensenhandel zijn vaak mensen die een ernstig trauma hebben meegemaakt. Het trauma nestelt zich immers als een blijvend litteken in de herinneringen.

Ze willen het verleden zo vlug mogelijk vergeten en werken aan een nieuwe toekomst. Dit is een heel normale reactie die vaak voorkomt bij slachtoffers van misdrijven. De eigenlijke trauma-verwerking treedt vaak pas maanden na de feiten op.

We proberen vooral samen met de cliënte op zoek te gaan naar positieve ervaringen en levenselementen die houvast kunnen bieden. Recent proberen we steeds meer de cliënten er toe te motiveren om zich te laten bijstaan door een psycholoog of een psychotherapeut. Dit is echter niet zo vanzelfsprekend. In vele herkomstlanden rust er immers een zwaar taboe op alles wat met geestelijke gezondheid te maken heeft. Een psycholoog raadplegen wordt gelijkgesteld met geestesziek zijn. In sommige culturen wordt dit op de koop toe aanzien als een straf van de goden, als een teken dat je iets verkeerd hebt gedaan. Er zijn daarnaast te weinig middelen om te investeren in intensieve begeleidingen en alternatieven aan te reiken naar de toekomst toe.

In de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel moet het beleid een duidelijk standpunt innemen. Als je als land een keuze maakt om een goed beleid inzake mensenhandel te voeren dan neem je ook de verantwoordelijkheid naar de slachtoffers op en bied je hen voldoende mogelijkheden en toekomstperspectieven aan.

7.1.4 Besluit

Op de vele internationale bijeenkomsten horen wij wel eens vaker dat België 'het paradijs voor slachtoffers van mensenhandel' wordt genoemd. Collega organisaties uit het buitenland geven ons heel wat minder positieve beschrijvingen van de situatie in onze buurlanden. Met enige trots kunnen wij op deze internationale ontmoetingsmomenten ons beleid inzake mensenhandel toelichten. Toch lijkt het ons nodig en gezond stilaan te evolueren naar een diepgaande evaluatie van dit systeem. Hoe ziet de situatie van de vele slachtoffers er nu uit? Realiseert ons Belgisch systeem het effectief bestrijden van het fenomeen op het terrein? Biedt de Omzendbrief voldoende garanties naar de slachtoffers en de begeleiding van deze mensen? Op het terrein stellen wij toch een aantal knelpunten vast die de noodzaak doen ontstaan opnieuw rond de tafel te gaan zitten en de evaluatie ten gronde uit te voeren.

7.2 Pag-Asa vzw

7.2.1 Activiteitenverslag Pag-Asa

104 begeleidingen, waarvan 65 nieuw aangemelde slachtoffers; daarnaast nog 52 aanmeldingen die niet in een begeleiding resulteerden. 56 mensen verbleven een tijdlang in het opvanghuis. 44 vrouwen of meisjes en 12 mannen of jongens vonden er een onderdak en de nodige begeleiding en omkadering. 18 minderjarigen werden opgevangen, al dan niet begeleid door een ouder. De begeleide slachtoffers waren afkomstig uit 32 verschillende landen. De groep Oost-Europese slachtoffers waren afkomstig uit 32 verschillende landen. De groep Oost-Europese slachtoffers bleef het grootst in aantal, 46 in totaal. Met 37 slachtoffers was ook het Afrikaanse continent sterk vertegenwoordigd. Daarnaast begeleidden we 15 mensen uit Azië, 3 uit Latijns-Amerika, 1 Noord-Amerikaanse en 2 Zuid-Europese (zie ook verder in tabel).

Deze cijfers geven alleen maar een vage indruk van het werk dat in 1997 door het team van Pag-Asa werd gepresteerd. Er mag dan al uit blijken dat het aantal begeleidingen nagenoeg verdubbelde tegenover 1996, toch kunnen deze cijfers niet weergeven hoe in de loop van het voorbije jaar de opvang en begeleiding van slachtoffers van de internationale mensenhandel nog intenser, nog veelvormiger en nog veeleisender werden.

Enkele van de nieuwe aanmeldingen brachten ons in aanraking met schijnbaar nieuwe fenomenen van mensenhandel. Zo werd beroep op ons gedaan voor de opvang en begeleiding van 3 Afrikaanse jongens die door voetbalmanagers werden misleid. Een paar nieuwe dossiers brachten ons in aanraking met de falende regelingen die zijn getroffen voor het huishoudelijk personeel dat in dienst is bij buitenlandse diplomaten. Opmerkelijk was ook het aantal niet begeleide minderjarigen die werden aangemeld. Een studieronde daaromtrent confronteerde ons met het totale gebrek aan aangepaste opvang en begeleiding voor deze groep van jongeren.

De opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel is vaak een werk van lange adem. Niet alleen sleept in talrijke gevallen het juridisch onderzoek zeer lang aan, regelmatig duiken ook nieuwe en onverwachte problemen op, die in de begeleiding moeten worden opgenomen. Het aantal dossiers neemt dan ook constant toe.

Gelukkig konden we 2 nieuwe personeelsleden met een Gesco-statuuut inschakelen. Daarnaast bleef er de constante inzet van een grote groep vrijwilligers, die vooral in het opvanghuis instonden voor de dagelijkse nabijheid bij de slachtoffers die in Pag-Asa verbleven.

7.2.2 Samenwerking

Als centrum voor de opvang en de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel zoekt Pag-Asa uitdrukkelijk naar samenwerking met andere partners op het terrein. Op dat vlak kunnen we een aantal evoluties aanduiden.

Samenwerking met de politiediensten

We mochten vaststellen dat de nieuwe omzendbrief, die op 13 januari 1997 verscheen, geleidelijk doordringt tot de politionele diensten die in aanraking komen met mogelijke slachtoffers van mensenhandel.

Zo kregen we in 1997 tal van meldingen door politiediensten, waarmee voordien niet of nauwelijks werd samengewerkt. Daarbij valt op te merken dat verschillende politie- en rijkswachtdiensten uit de Brusselse agglomeratie voor het eerst met ons in aanraking kwamen en talrijke slachtoffers doorverwezen. Op zich is dit een erg gunstige ontwikkeling.

Tegelijk moeten we echter opmerken dat de politiek van doorverwijzing van slachtoffers niet erg doorzichtig is. Zo constateerden we dat met name de gerechtelijke politie van Brussel een aantal doorverwijzingen deed, waarbij het zeer twijfelachtig was in welke mate de betrokken personen slachtoffers van mensenhandel waren. Voor verschillende van hen kon dan ook geen begeleiding worden opgestart. Gelijktijdig vernamen we wel, via de pers of via contactpersonen, dat diezelfde diensten melding kregen en onderzoek verrichtten in klaarblijkelijke dossiers mensenhandel, terwijl de betreffende slachtoffers dan weer niet werden aangemeld en dus geen begeleiding kregen.

Een grondige en correcte informatie van de politiediensten blijft een noodzaak. In verschillende gevallen konden we immers vaststellen dat de politiedienst die de eerste vaststellingen deed in een zaak van mensenhandel, geen kennis had van de schikkingen waarvan het slachtoffer kon genieten. Deze slachtoffers kwamen soms via een toevallige interventie van derden, in de hulpverlening terecht. Het verheugt ons dan ook dat we uitgenodigd werden om deel te nemen aan de opleiding en informatie van politieagenten en rijkswachters uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ook elders in het land kregen we kansen aangeboden om op dit vlak actief te zijn.

Samenwerking met de Parketten

De samenwerking met het parket van Brussel kreeg in 1997 reëel gestalte. Daarin was de rol van de aangestelde verbindingsmagistraat erg belangrijk. Een aantal overlegvergaderingen werden mogelijk, communicatie omtrent de evolutie van dossiers werd opgestart en discussiepunten konden besproken worden. Dergelijk overleg kon ook gevoerd worden met de Sectie Jeugd van het Parket, waardoor gezamenlijk kon worden gekeken naar mogelijke oplossingen voor de problematiek van de niet-begeleide minderjarige slachtoffers. In twee dossiers, waarbij in totaal 5 begeleide slachtoffers betrokken waren, kwam het tot een proces en werden veroordelingen uitgesproken.

De contacten met enkele andere Parketten verliepen soms eerder moeizaam, ogenschijnlijk doordat magistraten weinig of niet vertrouwd waren met de fenomenen van mensenhandel en de bestaande procedures.

Samenwerking met de Dienst Vreemdelingenzaken

De communicatie en de samenwerking met de specifieke dienst binnen de Dienst Vreemdelingenzaken verliep steeds erg vlot. De verschillen in visie, die naar aanleiding van concrete dossiers voorkwamen tussen Pag-Asa enerzijds en Vreemdelingenzaken anderzijds, leidden steeds in een open gesprek tot een bevredigende oplossing. In deze gang van zaken erkennen en waarderen we het persoonlijk engagement van de persoon op de Dienst Vreemdelingenzaken, die de dossiers van slachtoffers mensenhandel behartigde.

Basisnetwerk Steunpunten

Met enkele steunpunten van het basisnetwerk kwam een vruchtbare samenwerking tot stand. Zo konden 5 slachtoffers begeleid worden in samenwerking met het Gentse steunpunt. Ook met de steunpunten van Herentals, Brugge en Kortrijk werden gezamenlijke begeleidingen opgezet. Het mag ondertussen duidelijk blijken dat deze steunpunten zeer nuttig werk verrichtten in het vergroten van de begeleidingsmogelijkheden voor slachtoffers en in de sensibilisering van de diverse diensten en instanties.

7.2.3 Knelpunten

Financiële moeilijkheden

Nagenoeg het ganse jaar heeft Pas-Asa door de laattijdige uitbetalingen van een aantal subsidies moeten werken met kaskredieten en leningen. Daarbij blijft het zo dat de meeste van deze subsidies slechts bestaan als 'projecten' of jaarlijks te bepleiten toelagen. Werkingszekerheid op langere termijn bestaat er niet, wat in schril contrast staat met de opdrachten die ons door de overheid worden toebedeeld.

Burgerlijke partijstelling

Ondanks beloftes vanuit verschillende hoeken, ondanks signalen die verschillende malen werden gegeven, wachten we nog steeds op de mogelijkheid om ons namens de slachtoffers burgerlijke partij te stellen.

Nieuwe perspectieven bieden aan de slachtoffers

We constateren dat we er duidelijk in slagen om slachtoffers te ondersteunen om het ondergane onrecht te verwerken. Het blijft echter zeer moeilijk hen ook nieuwe perspectieven te bieden. Tewerkstelling is meestal een theoretisch recht. Vormingsmogelijkheden en cursussen zijn niet altijd toegankelijk. De overstap van het opvanghuis naar een autonome woonsituatie is moeilijk realiseerbaar als er geen engagement is van het O.C.M.W. Op tal van vlakken moeten we telkens weer vaststellen dat de slachtoffers eerder gedoogd dan onthaald worden.

Verblijfsdocumenten

Naar het einde van 1997 toe traden geleidelijk meer moeilijkheden op om aan de vermoedelijke slachtoffers van de internationale mensenhandel de verblijfsdocumenten te doen afleveren, waarop ze volgens de circulaire aanspraak kunnen maken. Eén van de gehanteerde argumenten was 'dat de slachtoffers geen verklaringen hadden afgelegd aangaande mensenhandel'. Nochtans voorziet de procedure erin dat een bevel het grondgebied te verlaten in 45 dagen wordt afgeleverd aan vermoedelijke slachtoffers. Deze periode geldt dan als een rust- en bezinningsperiode, waarin de personen in kwestie zich kunnen beraden over hun verklaring of klacht. Bij slachtoffers van circuits mensenhandel, die zich afspelen buiten het milieu van prostitutie en seksuele uitbuiting, trad dit probleem zeer frequent op de voorgrond.

In enkele dossiers, meer bepaald betreffende slachtoffers van uitbuiting door buitenlandse diplomaten, werd het uitreiken van verblijfsdocumenten telkens uitgesteld. Het Parket kan in dergelijke kwesties niet efficiënt optreden. Een onderzoek bij het arbeidsauditoraat of een advies van Buitenlandse Zaken zou worden afgewacht. Uiteindelijk ging dit, zeker in 1 dossier, lijken op een doofpotoperatie.

7.2.4 Conclusies

Tal van slachtoffers konden rekenen op opvang en begeleiding. Met betrekking tot hun situatie kwam met verschillende diensten en instanties een vruchtbare dialoog tot stand. Tot zover is onze conclusie positief.

Onmiddellijk moeten we er echter volgende bedenkingen aan toevoegen. Wat met de slachtoffers die niet op hulpverlening kunnen rekenen? Hoeveel zijn er die niet worden aangemeld? Hoe talrijk zijn zij van wie niemand ziet dat ze slachtoffers zijn? Hoeveel slachtoffers kunnen de diensten nog opvangen en naar behoren begeleiden?

En wat met de slachtoffers die wel door de opvang- en de steunpunten begeleid worden? Waar vinden zij echte kansen voor hun toekomst? Wanneer wordt hen recht gedaan?

We staan duidelijk nog maar aan het begin van de strijd.

7.3 Sürya vzw

Gespecialiseerde instelling voor het onthaal, de begeleiding en de huisvesting van slachtoffers van de internationale mensenhandel.

In de loop van het jaar 1997 kenden de activiteiten van de vzw een belangrijke evolutie, maar wij willen eveneens verslag doen van een aantal precieze en onrustwekkende vaststellingen.

7.3.1 Evolutie van de activiteiten

In verhouding tot het jaar 1996 is het aantal slachtoffers van de *internationale mensenhandel* die wij onthaald, begeleid en/of gehuisvest hebben, aanzienlijk gestegen. Wij menen dat deze toename wellicht te maken heeft met de veelvuldige vormen van samenwerking tussen onze instelling en de politiediensten, de sociale diensten, de gerechtelijke wereld en de administratieve diensten.

Bovendien heeft onze vzw ook heel wat bekendheid verworven dankzij de brochure over de hulp aan slachtoffers van de mensenhandel, die werd uitgegeven door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Ook het simpele feit dat de omzendbrief van 07.07.1994 over het verlenen van verblijfs- en werkvergunningen aan de slachtoffers uiteindelijk werd ondertekend door de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken, Sociale Zaken en Arbeid en Tewerkstelling (BS: 13.01.1997) heeft de verschillende diensten die geconfronteerd of kunnen geconfronteerd worden met het verschijnsel van de internationale mensenhandel blijvend aangemoedigd om met ons samen te werken.

En tenslotte kunnen de steeds toenemende hulpaanvragen die wij ontvangen waarschijnlijk ook worden verklaard door de belangstelling die de media voor het fenomeen hebben vertoond en door de verschillende werkvergaderingen die werden georganiseerd door en samen met de verschillende actoren op het terrein.

De hulpaanvragen waarop de vzw kan antwoorden zijn verschillend van aard en kunnen variëren van een eenvoudige inlichting tot een verzoek om hulp, dat dan uitmondt in een begeleiding en/of een huisvesting.

In de loop van 1997 hebben wij 88 personen opgevangen, tegenover 45 in het jaar 1996. 66% van hen (of 41 personen) werden door de ordediensten naar ons doorverwezen.

Op de 88 mensen die wij hebben opgevangen heeft *Sürya* 51 mensen begeleid (van wie 44 slachtoffers van de *internationale mensenhandel*). Daar moeten nog die mensen worden aan toegevoegd die in 1996 werden begeleid en die *Sürya* in 1997 verder heeft opgevolgd. Het gaat om 28 personen (van wie 26 slachtoffers van de *internationale mensenhandel*).

De overgrote meerderheid van de begeleide slachtoffers zijn jong (onder de 30 jaar), zijn afkomstig uit Azië en werden uitgebuit in de economische sector.

In 1997 hebben wij 65 mensen gehuisvest.

7.3.2 Vaststellingen en bedenkingen

Op het einde van ons werkjaar 1997 moeten wij, rekening houdend met de talrijke begeleidingen waarvoor wij instonden, toch bepaalde ernstige en onrustwekkende vaststellingen doen.

1) Wanneer wij het hebben over de tussenpersonen die de slachtoffers of vermeende slachtoffers naar onze vereniging doorverwijzen, moeten wij jammer genoeg vaststellen, dat de gerechtelijke politie van het Waalse Gewest doof is gebleven voor onze sensibiliserings- en informatiecampagnes. Deze ordedienst heeft ons van geen enkel probleem op de hoogte gebracht.

2) Voor wat betreft het soort uitbuiting waar onze begeleide personen het slachtoffer van werden, moeten wij eveneens vaststellen dat de seksuele uitbuiting in de commerciële sector tot de minderheid behoort.

Wij menen dat deze verhouding dramatisch en schrikbarend is, want wij kunnen moeilijk geloven dat de *internationale mensenhandel* met seksuele uitbuiting als doel, in het Waalse Gewest niet zou bestaan.

Wij weigeren, en dat in tegenstelling tot ons verslag van 1996, te geloven dat onze onthaalstructuur onvoldoende bekend is bij de ordediensten, die normaal gezien de eersten zijn die met dit soort slachtoffers in contact komen.

Wij zien ons verplicht vragen te stellen en de overheid en de politici te alarmeren, waarbij wij willen onderstrepen dat er in het Waalse Gewest niets of bijna niets schijnt georganiseerd te worden in de strijd tegen de *internationale mensenhandel* met het oog op seksuele uitbuiting. Is dit te wijten aan onverschilligheid, slordigheid, gebrek aan belangstelling, onbekwaamheid, bescherming? Het debat kan geopend worden.

3) Reagerend op wat wij soms te horen krijgen over het doorverwijzen van slachtoffers naar onze instelling, willen wij hier precizeren dat elke persoon als slachtoffer kan worden beschouwd, of die hier nu wettelijk verblijft of niet.

4) Tijdens onze contacten met de ordediensten en met de gerechtelijke wereld stelden wij vast dat de ministeriële omzendbrief over het toekennen van verblijfsvergunningen aan slachtoffers van de *internationale mensenhandel* grotendeels miskend wordt. De omzendbrief wordt al te vaak verkeerd geïnterpreteerd of al te persoonlijk toegepast.

Uit voorzichtigheid of rekening houdend met het beleid dat door de Minister van Binnenlandse Zaken wordt gevoerd, schuift de Vreemdelingendienst de toekenning van een verblijfsvergunning van 6 maanden met inschrijving in het vreemdelingenregister zo vaak mogelijk op de lange baan, zelfs indien het Parket of het Arbeidsauditoraat de aanvrager beschouwen als een slachtoffer van de *internationale mensenhandel*.

In dezelfde gedachtengang blijven de wet van 13.04.1995 en de mogelijke toepassingen ervan blijkbaar onduidelijk voor vele magistraten. Wij hopen dat het toenemende aantal veroordelingen de interpretatie van die wet zal vereenvoudigen.

Tot besluit kunnen wij stellen dat de vzw Sürya na twee jaar werking een onontbeerlijke partner geworden is in de hulp aan de slachtoffers van de *internationale mensenhandel* en in de strijd tegen dat fenomeen.

In een optiek van sensibilisering, reflectie en gedachtenwisseling, zullen wij op 14/05/98 een colloquium organiseren.

Het lijkt ons namelijk uiterst belangrijk, om - in samenspraak met zoveel mogelijk interveniënten die nu - of ooit - met het fenomeen van de *internationale mensenhandel* geconfronteerd worden, vragen te stellen over het creëren van een bewustwording van het probleem, om samen na te gaan wat er reeds gerealiseerd werd op legaal, sociaal en institutioneel vlak en om ons tenslotte te buigen over de realiteit en de problemen waarmee de leden van de gerechtelijke macht, de ordediensten en de sociale tussenpersonen telkens mee geconfronteerd worden.

7.4 Basisnetwerk voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel

7.4.1 Situering

Het Basisnetwerk, een project van de Vlaamse Gemeenschap, bestaat uit zeven steunpunten voor slachtoffers van mensenhandel, ingebed in diverse Centra voor Hulp aan Slachtoffers (CHS).

De huidige steunpunten situeren zich in Kortrijk, Brugge, Gent, Dendermonde, Hasselt, Herentals en Leuven. Functie van de steunpunten situeert zich op het vlak van toeleiding van slachtoffers naar en ondersteuning van de gespecialiseerde opvangcentra Payoke, Pag-Asa en Sürya.

In concreto betekent dit dat zowel individuen als diverse diensten op de steunpunten beroep kunnen doen voor de eerste opvang van een (vermoedelijk) slachtoffer van mensenhandel. Steunpunten kunnen ook worden ingeschakeld in de (na)begeleiding van slachtoffers indien dit, in het kader van de plaats waar zij verblijven, aangewezen lijkt.

Een zeer nauwe samenwerking met Payoke en Pag-Asa is onlosmakelijk verbonden met het functioneren van het Basisnetwerk. De financiële bijdrage van het Impulsfonds toegekend aan het Basisnetwerk werd dit jaar opgetrokken van 3 tot 4.5 miljoen Bfr. De Stuurgroep van het Basisnetwerk besliste deze bijkomende middelen ter beschikking te stellen van de gespecialiseerde opvangcentra. Het budget van 1,5 miljoen Bfr. kreeg een specifieke bestemming; de onkosten in het kader van de juridische begeleiding van slachtoffers kunnen door Payoke en Pag-Asa op dit budget worden teruggevorderd.

Een tweede belangrijke taak van de steunpunten is regionale sensibilisering m.b.t. de algemene problematiek en het beleid inzake mensenhandel.

7.4.2 Sensibilisering

Het voorbije jaar werd intensief geïnvesteerd in de regionale sensibilisering. Doorheen de afgelopen twee jaar werd immers duidelijk dat het aangesproken worden als steunpunt samenhangt met de aanwezigheid van kennis m.b.t. het beleid rond mensenhandel bij diensten verantwoordelijk voor de controle op het terrein, én de bereidwilligheid vanuit diezelfde diensten om slachtoffers als dusdanig te (h)erkennen.

Talrijke regionale contacten, gaande van ontmoetingen met verbindingsmagistraten mensenhandel, overleg met BOB en bezoeken aan politiecorpsen in diverse steden, vonden plaats. Eén opmerkelijke vaststelling, het is niet omdat men verantwoordelijk is voor het luik mensenhandel dat men ook op de hoogte is van de bestaande procedures terzake. Het verstrekken van informatie, vnl. m.b.t. rechten van slachtoffers, bleek in een aantal gevallen een allerm minst overbodige zaak.

Een steeds terugkerende vraag vanuit regionale inspectie- en politiediensten betreft de vraag naar een 24u/24u permanentie van de steunpunten. Controle-acties in het prostitutiemilieu gebeuren immers overwegend 's nachts en gedurende het weekend. CHS zijn als ambulante dienst echter niet in de mogelijkheid op deze vraag in te gaan.

Als tussenoplossing wordt binnen het kader van het Basisnetwerk gestreefd naar overeenkomsten tussen de steunpunten en de regionale crisisopvang zodat wanneer bovenvermelde diensten met vermoedelijks slachtoffers worden geconfronteerd, de mogelijkheid van tijdelijke opvang gegarandeerd is.

In samenwerking met het CGKR werd vanuit het Basisnetwerk het initiatief genomen om te starten met een reeks provinciale studiedagen, in eerste instantie gericht naar politionele - justitiële en inspectiediensten.

Zowel met de studiedag in Kortrijk als met deze in Hasselt werden meer dan 100 geïnteresseerden bereikt. Het samenbrengen van diverse instanties bleek bijzonder belangrijk in functie van het ontstaan van werkoverleg en samenwerkingsverbanden.

De opkomst van de migranten- en vluchtelingensector, het doelpubliek dat met de studiedag in Gent werd beoogd, was relatief klein. Deze dag bracht slechts een 40-tal mensen samen.

Vanuit deze beperkte opkomst werd de conclusie getrokken dat t.a.v. deze sector meer gerichte formules dienen uitgewerkt te worden.

Studiedagen in Vlaams-Brabant en Antwerpen zijn opgenomen in het programma van '98, ook in de regio Dendermonde- St.-Niklaas wordt een gelijkaardig initiatief voorzien.

7.4.3 Slachtofferopvang - begeleiding

Parallel met de algemene ervaring van Centra voor Hulp aan Slachtoffers geldt ook voor de steunpunten de vaststelling dat (h)erkenning van de problematiek door diensten buiten de sociale sector een proces is van enige duur. Doorverwijzing naar die sociale sector is dan een volgende stap.

De investeringen van de politiedienst stad Gent in een degelijke aanpak laat zich duidelijk voelen bij het steunpunt in Gent. Het steunpunt van Gent begeleidt momenteel zeven slachtoffers en dit op een zeer intense basis. Het gaat om personen die niet (meer) in een gespecialiseerd opvangcentrum verblijven en wiens verblijfplaats zich in het Gentse situeert. Meldingen inzake slachtoffers van mensenhandel bij steunpunten in andere steden verliepen via het OCMW (Herentals) , de BOB (Leuven) , een dokterspraktijk en het CHS (Hasselt) , een residentieel opvangcentrum, een kloosterorde, de gevangenis (Brugge).

Begeleiding van slachtoffers mensenhandel door de lokale steunpunten betekent dat de sociaal-psychologische omkadering en de regelingen inzake OCMW, huisvesting, gezondheid en het volgen van scholing gebeurt door het steunpunt in kwestie. De administratieve verantwoordelijkheid voor het slachtoffer blijft in handen van Payoke of Pag-Asa.

Uit de rapportering van de steunpunten blijkt, en zo is ook de ervaring in de opvangcentra, dat de nood en de hulpvragen van de slachtoffers zich in de beginfase vnl. situeren op praktisch terrein en op zeer uiteenlopende vlakken. Vragen naar psychologische of therapeutische ondersteuning komen pas in een latere fase aan bod.

De begeleidingen zijn zeer (arbeids)intensief, eigen aan de fase van de aanmelding blijkt de noodzaak aan een aantal crisisinterventies vanuit de steunpunten.

De jarenlange ervaring van de CHS kadert perfect in de vereisten die worden gesteld in de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel. Anders dan de hulpverlening die doorgaans vanuit deze centra wordt geboden is de voorwaardelijkheid die t.a.v. de slachtoffers wordt gesteld. Slachtoffers dienen klacht neer te leggen en kunnen (en moeten) beroep doen op de hulpverlening zolang het gerechtelijk onderzoek loopt. Deze voorwaardelijkheid is een schoentje dat bij de meeste hulpverleners van de steunpunten knelt. Ook het onduidelijke toekomstperspectief van de slachtoffers wordt door de hulpverleners als een moeilijkheid ervaren.

7.4.4 Vooruitzichten

Doorheen de werking van het Basisnetwerk werd het belang van initiatieven op het vlak van sensibilisering almaar meer duidelijk. Aan de hand van studiedagen en gerichte vormingspakketten zal, wat dit aspect betreft, in de toekomst in dezelfde richting worden verder gewerkt.

Steunpunten blijken meer en meer van belang in het kader van de ontlasting van de opvangcentra. Gezien het tekort aan middelen, en aan man- en vrouwkracht kunnen vanuit deze centra bepaalde dossiers ten dele worden 'gedelegeerd' naar de steunpunten .

Deze evolutie benadert de oorspronkelijke opzet van het Basisnetwerk. Toch dient in de toekomst de draagkracht van de steunpunten nauwlettend in het oog te worden gehouden. Mensenhandel is immers slechts één aspect van het overvolle takenpakket van de CHS.